

Etnografija folk metala

Pavlović, Viktorija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:639082>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za etnologiju i antropologiju

Diplomski sveučilišni studij etnologije i antropologije (dvopredmetni); smjer: znanstveni

Viktorija Pavlović

Etnografija folk metala

Diplomski rad

Zadar, 2021.

Sveučilište u Zadru

Odjel za etnologiju i antropologiju

Diplomski sveučilišni studij etnologije i antropologije (dvopredmetni); smjer: znanstveni

Etnografija folk metala

Diplomski rad

Student/ica:

Viktorija Pavlović

Mentor/ica:

izv. prof. dr. sc. Jadran Kale

Zadar, 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Viktorija Pavlović**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Etnografija folk metala** rezultat mogea vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mogea rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogea rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 14. lipnja 2021.

“Ohne Musik wäre das Leben ein Irrtum“.¹

Friedrich Nietzsche: Die Götzen-Dämmerung (Sumrak idola)

¹ U prijevodu: Bez glazbe, život bi bio zabluda. (prevela: Viktorija Pavlović)

Sadržaj

Sažetak	3
Summary	3
Uvod	4
Metodologija	6
1. Nastanak heavy metal glazbe i pojave varijanti	11
2. Folk metal	13
3. Eluveitie	16
4. Korpiklaani	23
5. Myrath	26
6. Analiza diskursa	30
7. Zaključak	32
8. Literatura	34
9. Web izvori	37
10. Popis slika	39
11. Popis sugovornika	40

Etnografija folk metala

Sažetak

Središnji je cilj ovoga rada reprezentacija etnografije folk metala. Riječ je o "kulturnoj praksi" tradicijskog i modernog svijeta glazbe, a primjer takvog spoja je upravo metal glazba prožeta tradicijskim elementima. U radu se analiziraju pojmovi popularne glazbe, tradicije, kulture, identiteta, običaja, modernog društva i vrijednosti. Važnost ovoga spoja je u promjeni folk metal glazbe, kako kroz povijest (počevši od nastanka heavy metal glazbe), pa sve do tradicije koja je različita za svako geografsko područje. Na samome kraju u analizi diskursa, riječ je o preporodu glazbe s ciljem da se uoči kreativni kapacitet (folk metal) glazbe.

Ključne riječi: popularna glazba, folk metal, tradicija, kultura, Eluveitie, Korpiklaani, Myrath, analiza diskursa, preoprod

Ethnography of folk metal

Summary

The central goal of this paper is representation the ethnography of folk metal. It is a "cultural practice" of the traditional and modern world of music, and an example of such a combination is precisely metal music imbued with traditional elements. The paper analyzes the concepts of popular music, tradition, culture, identity, customs, modern society and values. The importance of this compound in changing folk metal music, both through history (starting from the emergence of heavy metal music), all the way to a tradition that is different for each geographical area. At the very end in the analysis of discourse, it is about the revival of music with the aim of perceiving the creative capacity (folk metal) of music.

Key words: popular music, folk metal, tradition, culture, Eluveitie, Korpiklaani, Myrath, discourse analysis, revival

Uvod

Interes za pisanjem ovoga diplomskoga rada pojavio se prilikom slušanja kolegija *Stvaranje baštine*. Glazba me oduvijek zanimala, a tinejdžersko doba mi je obilježila glazba *metal* žanra. S početkom studiranja etnologije i antropologije dobila sam priliku pisati upravo o onome što volim, što me uveseljava i čemu težim, a to je glazba. Odabrana tema je *folk metal* jer je u mnogočemu različita i zanimljiva za istraživanje, a svaki bend je poseban na svoj način. Iako je suženje izbora bilo neizmjereno teško, odlučila sam se za tri benda, a to su: *Eluveitie*, *Korpiklaani* i *Myrath*. Ako se pitate zašto baš oni, odgovor se nalazi upravo u njihovoj popularnosti i različitosti koja mi je veoma zanimljiva, kao i njihovoj publici i fanovima. Postoje brojne studije usporedivih glazbenih formi (poput country i turbofolk glazbe) gdje je vidljiv interes znanstvenika raznih područja za glazbu zbog čega smatram da je tema *folk metal* glazbe relevantna i poticajna za produbljenje i proširenje istraživanja. S obzirom na sveprisutnost u modernoj svakodnevnici, (*folk*² + *metal*) *folk metal* glazba je izuzetno značajna tema za analizu iz etnološke vizure. Kroz analizu ovog žanra i izvođača bit će vidljiva važnost promjene i preporoda, počevši od nastanka heavy metal glazbe do njene popularnosti i društvene prihvaćenosti.

Glazbu kao nematerijalnu kulturnu baštinu, kao što kaže Rut Carek, važno je zaštititi jer je njena vrijednost ukorijenjena u kulturnoj tradiciji, tj. povijesti zajednice, te radi moguće opasnosti od nestajanja i uništenja (2004: 70). Zbog navedenoga sam pisala o *folk metal* glazbi koja je do danas stekla popularnost među mlađim generacijama, čime se radi na promidžbi, slavljenju i širenju *folk metal* glazbe. Osim što zahtijeva određene vještine i znanja, glazba je vrlo moćno svakodnevno sredstvo identifikacije određenih povijesnih razdoblja, geografskih područja i tradicije određenih naroda. Ona nam pruža odmak od svakodnevice, ima terapijska svojstva i prisutna je na svim događanjima. Stvaranje glazbe čovjeka upotpunjava, a time dobivamo nova i jedinstvena djela podložna promjenama i preoblikovanjem čime se mijenja i sama zajednica. Kao što je i sam Friedrich Nietzsche rekao, život bez glazbe bio bi zabluda, osvrnuvši se pritom na temelje svoje filozofije u kojoj umjetnost ima ulogu uljepšavanja ružnog i realnog života. Stoga, glavni fokus pri pisanju ovoga rada jest uočavanje povijesnih i društvenih promjena *folk*

² Prema etimologiji, eng. folk = koji potječe iz naroda ili je popularan u narodu. Dostupno na: <https://jezikoslovac.com/word/bd5k> (pregledano 05. siječnja 2021.)

metal glazbe i prilagodbi glazbe koja je za svaki bend različita. *Folk metal* kao mladi žanr glazbe na sebi nosi stigmu *metal* glazbe kao divlje, agresivne, nasilne i buntovne. Međutim, kao što je vidljivo kroz analizu tekstova, performansa i glazbe, ona nije samo takva, već ima puno veću svrhu u tome jedinstvenom spoju. Svrha odražava važnost stvaranja glazbe općenito jer nas upravo ona jednim dijelom kroz stvaranje određuje, identificira i kulturno obilježava na određeni način čime i daje svrhu našem postojanju.

Metodologija

Clifford Geertz rekao je kako je interpretativna znanost u potrazi za razumijevanjem (1973: 29) zbog čega sam odlučila na taj način pristupiti analizi ovog rada. Proučavala sam intervjue, portale, članke, koncerte, glazbene video zapise, vlastite doživljaje, proživljena iskustva s koncerata te iskustva prijatelja i poznanika. Riječi i asocijacije koje su me potaknule na razmišljanje o ovoj temi, metal glazbi i supkulturi, kao i samo prisjećanje na koncerte bile su:

svirke, koncerti, metal bendovi, zakovice, marte, crna odjeća, skakanje, pogo, mosh pit, sloboda, divljanje, pivo, osjećaj oslobođenja, osjećaj zajedništva, društvo, ekipa, druženje, majice s logom benda, lanci, razgovori, okupljanja, after party, autogrami, mitologija, bunt, osjećaj pripadnosti, izražavanje vlastitih osjećaja, tekstovi pjesama, pripreme za koncert, učenje teksta napamet, omiljeno mjesto za izlaske, omiljeni bend, omiljena pjesma, CD-i, stil oblačenja, duga kosa, crni lak za nokte, goth, death, heavy, druidi, Kelti, trbušne plesačice, hurdy-gurdy, tradicionalna odjeća, folklor, seoska odjeća, šumari, priroda,...

Naime, iz asocijacija je vidljivo kako istraživana vrsta glazbe se obično doživljava u kolopletu supkulturnog predstavljanja, koji nadilaze granice same glazbe, ali ujedno imaju važno mjesto unutar nje zbog čega su nam razumljivi njeni nasuprotni pojmovi (poput marti i tradicionalne odjeće, poganskih običaja ili okrenutost prema prirodi,...itd.) Dakle, zaključujemo kako se danas nešto obično vidi kao tradicija, ustvari je moderni amalgam za kakav je najvažnije generacijsko određenje pojma tradicije. Iz toga proizlazi ova primijenjena metodologija s naglaskom na promatranje "iznutra". S obzirom da se rad temelji većim dijelom na vlastitim sjećanjima na koncerte iz tinejdžerskih dana, ovaj rad predstavlja svojevrsnu autoetnografiju. Prema Škrbić Alempijević et al. :

„Autoetnografija je retrospektivna metoda. Vlastito se življeno iskustvo, kroz teorijsko-konceptualni okvir etnologije i kulturne antropologije, analitičko-kritički povezuje sa širim društvenim procesima, na sinkronijskoj i dijakronijskoj razini. Sjećanja na događaje iz vlastitog djetinjstva, na svakodnevne prostorne detalje i detalje unutar razgovornih situacija, na prijelazne i iznimne događaje i okolnosti i sl. – sve je to građa za analizu i

interpretaciju. Autor/istraživač pritom sebe višestruko angažira: emotivno – prizivajući sjećanja, otvarajući teme iz vlastite prošlosti s bliskim osobama; intelektualno – koristeći prikupljene podatke analitički-interpretativno, sistematizirajući ih; aktivistički – komunicirajući u javnost vlastito iskustvo, s ciljem i idejom društvene promjene.“ (2016: 99)

Prednost pisanja autoetnografije je dubinska analiza i kritičko promišljanje te razumijevanje moderne svakodnevice i društva, a time se dobiva šira slika društva te novi, alternativni načini interpretacije istog čime se nastoji što bolje razumjeti, objasniti te približiti problemu društva. Pri tome nam pomaže osobnost, pojedinačnost, kreativnost, osjećajnost i autorefleksija jer time se osigurava drugačiji pristup za promišljanje o kulturnim iskustvima.

Na koncerte metal bendova počela sam ići vrlo mlada, sa nekih 16 godina, tj. od 2008. godine. Folk metal glazba me je privukla upravo zbog svoje inovativnosti, melodičnosti i raznolikosti zvuka i instrumenata, vrlo dinamične atmosfere na koncertima, veselog raspoloženja i druženja s ljubiteljima istog glazbenog žanra. Ta vrsta glazbe za nas tada je predstavljala nešto novo, divlje, neobuzdano, razuzdano, svojevrsan bijeg od stvarnosti, problema, odrastanja i društveni bunt. Danas u doba korone kada su koncerti zabranjeni, s nostalgijom se prisjećam svakog odlaska na koncert i sa željom da to doživim ponovno.

Za potrebe ovoga rada korištena je relevantna literatura poput knjige *Narodnjaci i turbofolk u Hrvatskoj* Alekseja Gotthardija Pavlovskog i *Creating Country Music (FABRICATING AUTHENTICITY)* Richarda Petersona. Naime, Pavlovsky je pisao o narodnjacima i turbofolk glazbi kao popularnoj glazbi današnjeg modernog društva, a Peterson je pisao o pojmu popularne glazbe, ali žanrovski određeno s aspekta *country* glazbe. Nadalje, korištena je relevantna literatura za potrebe šire slike pojma *folk metal* glazbe u sklopu diskursa glazbe, a riječ je o poststrukturalističkoj teoriji diskursa Chantal Mouffe i Ernesta Laclaua. Osim navedenoga, proučavala sam raznu literaturu o glazbi, mitologiji, običajima, kulturama i povijesti. Iščitala sam razne portale i društvene mreže poput *Facebooka*, *Myspacea*, *Instagrama*, kao i internetske stranice bendova i njihove intervjuje.

Naime, kada se govori o društvenim fenomenima misli se na treću generaciju teorije diskursa. Chantal Mouffe i Ernesto Laclau su pripadnici navedene generacije koja se bavi društvenim značenjima u i kroz diskurs. Teorija diskursa ili poststrukturalistička teorija diskursa nastala je 70-ih godina 20. stoljeća kao interpretacija društvenih pojava radi nezadovoljstva teoretskim modelima tadašnjeg doba kao što i sami pripadnici generacije u djelu *Hegemony and Socialist Strategy* kažu: „Svaki je diskurs strukturiran kao pokušaj dominiranja diskurzivnim poljem.“ (1985: 122). Naime, prema tome, Đurin pojašnjava: „Određeni diskurs dominira diskurzivnim poljem ako je uspio fiksirati određeno značenje (i identitete) kao neupitno, istinito, prirodno, stvarno za većinu pripadnika nekog društva.“ (2017: 333).

Temelji teorije diskursa nalaze se u interpretaciji društvenih pojava, u povijesnim promjenama kroz prizmu društvenog djelovanja, tj. kroz političko i moralno-intelektualno vodstvo. Sama teorija diskursa fokusira se na širem društvenom i povijesnom (političkom) kontekstu, tj. podaci koji se analiziraju ili diskurzivne forme koje fiksiraju značenje određenog društvenog događanja, su: govori, arhive, izvještaji, tekstovi, ideje, politike, događaji, mediji, filmovi, glazbeni spotovi... Na taj se način stvaraju identiteti i fiksiraju se značenja određenog događaja važnog za društvo što je detaljnije pojašnjeno kroz diskurs preporoda u zadnjem poglavlju rada.

Nadalje, kroz poststrukturalnu teoriju diskursa³ analiziran je diskurs preporoda (*folk metal*) glazbe pri čemu je *folk metal* glazba prikazana kao glazba koja crpi motive iz tradicijske glazbe. Na taj način tradicijski elementi prožimaju i nadopunjavanju metal glazbu stvarajući *folk metal* žanr s ciljem prikazivanja važnosti tradicijske glazbe danas. Analizirani su elementi za svaki bend različiti, čime je istaknuta važnost svakog pojedinačnog identiteta benda. Stoga, teorija diskursa traži društvene i povijesne uzroke, trenutke preokreta te uspostavljanje poretka, a društvene fenomene prikazuje na novi, moderan način kao one koji se relacijski formiraju tijekom tog procesa. Za takav nam je pristup potrebna treća generacija, tj. poststrukturalistička teorija diskursa koja je istraživački program u nastajanju i pri tome se odlično prilagođava svakom istraživanju.

³ Diskurs je oblik reprezentacije društvene stvarnosti.

Slika 1. Publika na koncertu Eluveitie i Korpiklaani 2008. godine⁴

Naime, *folk metal* kao vrsta glazbe o kojoj će biti riječi u daljnjem tekstu vrlo je različita od popularne glazbe, tj. narodnjaka i turbofolka o kojemu piše Aleksej Pavlovsky, ali i vrlo slična *country* glazbi o kojoj piše Richard A. Peterson. Knjigu *Narodnjaci i turbofolk u Hrvatskoj* sam uzela kao okosnicu ovog rada zbog sličnosti predmeta istraživanja, a to je (popularna) glazba. Naime, Pavlovsky se kroz analizu fenomena popularne glazbe koristio metodom dubinskih intervjua uz relevantnu literaturu, pri čemu je došao do principa funkcioniranja komercijalne/popularne kulture. Glazba je socio-kulturni fenomen koji je potreban istraživati jer je podložna stalnim promjenama. Aleksej Pavlovsky smatra da je jedini konzument i temeljni nosilac okvira funkcioniranja svih sastavnica tradicijske, narodne kulture, kao i tradicijske i narodne glazbe upravo narod (2014: 243). Zajednica sličnih interesa koja se kroz glazbu identificira, kao što je rečeno u citatu Alekseja Pavlovskog: „Moje je mišljenje da se u javnom diskursu o dotičnoj glazbi odražava pitanje političko-društvene identifikacije, preciznije rečeno, kontraidentifikacije, tj. identifikacije sebe naspram (a pomoću) Drugog.“ (2014: 243).

Moje mišljenje je da se mladi posebice identificiraju kroz glazbu i lakše se poistovjećuju s *rock i metal* glazbom zbog emocija i socijalne tematike. Takvim usvajanjem određene kulture osiguravao se identitet i prihvaćenost u vlastitoj generaciji. Različitost žanrova u glazbi vidljiva je kroz bunt koji se provlači kroz način i stil odijevanja, određenje društvenih normi i vrijednosti, stavovima i pogledima na svijet te u načinu života. Iako je danas izraz bunta mirniji i tiši nego u “zlatno doba“ *heavy metal*

⁴ URL: <http://www.groupie.hr/korpiklaani-eluveitie-godnr-universe-mocvara-zagreb-14-10-2010/sadrzaj/5612> (20. lipnja 2019.)

glazbe, on je prošireniji zbog dostupnosti informacija na internetu, koji nam pruža apsolutnu slobodu izražavanja te se na brz i vrlo jednostavan način dolazi do novih ideja u borbi protiv svih vrsta zakona i pravila koja se poštuju “reda radi“, a istomišljenici takve dinamike društva su nalaze posvuda. Kao izraz drugačijeg u borbi protiv određenog sustava vrijednosti, *metal* glazba započinje svoje plodonosno razdoblje na tržištu kao *heavy metal*.

Na koncertu 2008. godine u klubu Močvara u Zagrebu (gdje sam i sama bila) nastupali su bendovi *Eluveitie* i *Korpiklaani* zbog čega sam temeljem sjećanja na taj koncert o njima pisala. Kako bih bolje razumjela važnost *folk metala*, za potrebe ovoga diplomskog rada, potrebno je bilo proučavanje razne literature kako vezane za Kelte kako bih što detaljnije mogla razabrati što glazbenici uzimaju iz takvih referenci za stvaranje svoje glazbe.

Iz tih razloga, rad je podijeljen na šest dijelova. Prvi je dio o nastanku *heavy metal* glazbe i njegovih varijanti od kojih jedna je i *folk metal*. Potom će biti riječ o povijesti *folk metal* glazbe. Treći dio rada odnosi se na švicarski bend *Eluveitie*, a kao reprezentativan primjer sam odabrala pjesmu *Inis Mona* koja ima poveznicu s pjesmom *Tri Martolod* iz 1970. godine kada je dosegla popularnost. Četvrti dio rada odnosi se na *Korpiklaane*, *metal* bend iz Finske čija je glazba vesela i zabavna, ali ujedno žestoka i energična. Iako se najčešće tematski odnosi na alkohol zbog čega je zabavna publici, pripada *folk metal* žanru. Uz njih vežemo i hrvatsku inačicu pjesme *Beer Beer* koju je napisala i ujedno otpjevala i uglazbila Meri Tadić (članica benda *Eluveitie*). Zadnji reprezentativni bend je bend *Myrath* kojemu specifičnost daje neobičan spoj istoka i zapada. Kroz pjesmu *Believer* i dijelove video spota navedene pjesme ćemo vidjeti kako zapadnjački *trash metal* i istočnjački vokal daju autentičnost *folk metalu*. Na kraju rada nalazi se analiza diskursa u kojemu je riječ o diskursu preporoda glazbe i njenoj analizi.

1. Nastanak *heavy metal* glazbe i pojave varijanti

Pojam popularne kulture John Storey u knjizi *Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction* definira kao „masovnu komercijalnu kulturu, dok je visoka kultura rezultat pojedinačnog čina stvaranja.“ (2006: 6). S obzirom na to da pojmovi popularno i kultura nisu jednoznačni, potrebno ih je detaljnije definirati.

Kulturu možemo definirati:

1. kroz idealne/apsolutne ljudske vrijednosti,
2. kroz zapisano i dokumentirano,
3. kroz socijalne/društvene vrijednosti (način života)

S aspekta glazbe danas bi se popularnom kulturom mogla smatrati glazba jednostavnih melodija koja ima lagane i lako pamtljive tekstove te privlačan izgled i puno veći broj obožavatelja i pratitelja kao što kaže i sam Fiske (2003: 209) da je popularno ono što ima ulogu ostvarenja vlastitih interesa, tj. interesa velikog broja ljudi. S aspekta *folk metal* glazbe, popularnu kulturu nalazimo u popularnosti određenog doba, tj. u pojmu *heavy metal* glazbe koja je začetnik novog i revolucionarnog vala glazbe 60-ih godina 20. stoljeća. *Heavy metal* je nastao kao podvrsta bučnog i agresivnog *rock bluesa*, kao spoj hipija i *rocka*. Tekstovi pjesama se baziraju na sljedećoj tematici: seks, droga, sotonizam, suicid i nasilje koji su pobuđivali crne, mračne misli kod adolescenata i mladeži koja je slušala tu vrstu glazbe, kao i žanr *country*⁵ glazbe. Zbog navedenoga se takvo društvo nalazi na margini društvenih vrijednosti jer se nerijetko *heavy metal* glazba uspoređuje sa sotonizmom, crnom magijom, okultnim, nasilnim, agresivnim te buntovnim i protivnim kršćanskim vrijednostima.

Prvotni bendovi bili su: *Led Zeppelin*, *Deep Purple*, *Iron Maiden*, *Black Sabbath*...itd. Njihova glazba od početka nastanka pa sve do danas ima etiketu najkomercijalnije i najdugovječnije podvrste rock glazbe, kao što kaže i sam Komad (1992: 179). Naime, ta neprestana komercijalna uspješnost koju publika obožava je glazba koja je potaknula razvoj raznih kampanja moralne panike zbog negativnih konotacija (Perasović, 2001: 9). Prema Weinsteinu povijest *heavy metal* glazbe i njene popularnosti je sljedeća:

⁵ Glazb. tradicionalni sjevernoamerički glazbeni žanr (preuzeto: <https://jezikoslovac.com/word/lkog>, pregledano: 05. ožujka 2021.)

1969. – 1972. pojava *heavy metal* glazbe
1973. – 1975. utvrđivanje *heavy metal* glazbe
1976. – 1979. “zlatno doba“ *heavy metal* glazbe
1979. – 1983. podjela na podvrste
1980-ih do danas popularnost (ekspanzija video spotova) (2000: 21).

Heavy metal glazba je 60-ih godina 20. stoljeća doživjela popularnost i procvat u Velikoj Britaniji i Americi zbog otpora načinu života koje nadmeće društvo (Abercrombie, 2008: 81). Zbog šokantnih tekstova, nesvakidašnjeg stila oblačenja, stavova i ponašanja protivnih kršćanskoj religiji i vrijednostima, crkva je proglasila *heavy metal* glazbu zlom i nemoralnom. Tako nastaju stereotipi o ljubiteljima takve glazbe, a neki od njih su slijedeći: drogeraš, propalica, trule tikvanje, sotone, niš(t)koristi, probisvijet, narkoman,...ili kao rečenica o tome kako metal glazba zvuči:

„zvuči k'o da mačku razvlače na živo“ (I. O.)

Zbog rizika od kvarenja maloljetnika američko povjerenstvo Senata za trgovinu, znanost i transport 1985. godine uvodi obilježavanje ploča na način cenzuriranja, tj. “Parental Advisory“ čime se željelo osigurati i stvoriti civilno društvu⁶. Naime, suprotno tome što je *metal* glazba agresivna i nasilna, nasilje među mladima koji slušaju takvu vrstu glazbe opada. Po znanstvenim istraživanjima Sharman i Dingle iz 2015. godine, *metal* glazba ima pozitivan utjecaj te ne potiče očekivanu ljutnju, agresivnost, negativnost i neprijateljstvo.⁷

Stoga, *heavy metal* kao “supkultura otuđenja“ (Arnett, 1993: 423) s vlastitim sustavom vrijednosti, načinom i stilom života te ponašanjem predstavlja kulturu koja je oprečna dominantnoj kulturi, tj. *heavy metal* je kontrakultura zbog svoje “antagonističke“ prirode, provokacije i šoka koje sama po sebi izaziva (Hjelim, 2011: 15). Definirajući *heavy metal* glazbu utvrđeno je kako nije riječ o jednostavnom i jednoznačnom pojmu, već se njime podrazumijeva niz varijacija, promjena i različitih utjecaja koji su aktivni sve do danas zbog čega je *heavy metal* poticajan predmet kritičkih znanstvenih istraživanja, a samim time i *folk metal* kao jedna od podvrste *heavy metal* glazbe.

⁶ <https://www.rollingstone.com/music/music-news/dee-snider-on-pmrc-hearing-i-was-a-public-enemy-71205/> (pregledano: 20. siječnja 2021.)

⁷ <https://studentski.hr/zabava/zanimljivosti/slusanje-zestoke-glazbe-smiruje> (20. siječnja 2021.)

2. FOLK METAL

Pojam *folk* u folk glazbi definirao je Peterson u svom djelu *Creating Country Music*: „Folk“ je bio poželjan iz nekoliko razloga. Ova kratka riječ mogla bi se prilagodljivo koristiti uključujući različite varijacije glazbe od blue-grass do glazbe western filmova i od honky-tonk-a do gospel glazbe.“ (1997: 198). Stoga je *folk metal* glazba (kao podvrsta *heavy metal* glazbe nastale 50-ih godina 20. stoljeća): „zanimljiva vrsta crossovera s unošenjem elemenata folka u metal koji i inače koristi dosta elemenata etno glazbe.“ (Komad, 1995: 46). Tschmuck navodi kako povijest *folk metala* seže vremenski prije *rock 'n' roll* revolucije. Naime, *creative path folk* glazbe i nova kulturna paradigma nastala *rock 'n' roll* revolucijom, promijenile su politički i glazbeno-industrijski aspekt na tradicijske instrumente. Navedeno je vidljivo 60-ih godina uvođenjem fleksibilnost i inovativnost u glazbi, a 70-ih godina započinje zanimanje za *folk* glazbu. U to vrijeme, *World Music* postaje marketinška kategorija koja je uvidjela komercijalni potencijal folklora i lokalnih glazbenih stilova; poput portugalskog *fada*, *salse*, folklorne glazbe latinske Amerike, irske *folk* glazbe i mnogih drugih.

Folk metal glazba dosegla je svoje vrhunce 90-ih godina u Europi. Najčešće baze metal glazbe važne za ovu vrstu žanra su *heavy metal*, *black*, *death* i *power metal*, ali ima primjesa i drugih vrsta i podvrsta. Sam *folk metal* dalje se dijeli na svoje podvrste kao što su *celtic metal*, *medieval metal* i *oriental metal*, a najbliži *folk metalu* su *folk rock*, *Viking metal*, *pagan metal* i *folk punk*. Iz navedenoga zaključujemo kako je *folk metal* glazba raznolika ovisno o geografskoj, etničkoj i religijskoj pripadnosti, ali i afinitetima članova benda koji se mogu u potpunosti razlikovati od njihove etničke pripadnosti kao npr. tuniški bend *Ymyrgar* čiji je glazbeni fokus stavljen na nordijsku mitologiju.

Prvi *folk metal* bendovi bili su *Skyclad* iz Engleske (poznatiji kao *folky jig style*⁸) i *Cruachan* iz Irske početkom 90-ih godina. Njihovu glazbu karakteriziraju varijacije na temu zbog različitosti regija, tradicije, kulture i običaja. Osim njih, i drugi su poznati bendovi započeli svoju karijeru kao *folk metal* bendovi, poput: *Mägo de Oz*, *Amorphis*, *In Extremo*, *Orphaned Land* i mnogi drugi bendovi. Sredinom 90-ih godina nastala je popularizacija *folk metala* i javilo se veliko zanimanje za tu vrstu glazbe te su mnogi

⁸ Stil glazbe kojeg karakterizira trash metal glazba uz dodatak zvuka violine.

bendovi pronašli svoj glazbeni put u *folk metalu* kojemu su ostali vjerni do danas i putem kojeg su stekli svoju popularnost i slavu. Kao što kaže vokal Martin Walkyier iz benda *Skyclad* o početcima stvaranja *folk metal* glazbe: „Oduvijek mi je bila iskrena želja vidjeti energiju metal glazbe povezanu s elementima tradicijskog stila (glazbe).“⁹

Što se tiče karakteristika *folk metal* glazbe, zbog velike raznolikosti *folk* instrumenata često se koriste klavijature, gajde, frule, violine, rogovi i ostali klasični i tradicijski instrumenti. *Folk metal* glazba strukturirana je tako da evocira određeno povijesno vrijeme, koristeći tradicijske melodije ili instrumente sa slikama zvijeri, mističnih heroja i bogova pri čemu su glazbenici skloni konstruiranju svog zamišljenog, imaginarnog svijeta. S obzirom na veliki broj članova i instrumenata, često bendovi na koncertima ili na albumima imaju gostujuće glazbenike i instrumente kako bi upotpunili svoj repertoar i napravili ga što zanimljivijim svojoj publici.

Tekstovi pjesama *folk metal* glazbe s jedne strane su veseli i potiču na ples, a s druge strane su depresivni ili nostalgичni. Temelj tekstova razlikuje se od benda do benda i ovisi o afinitetima, kao npr.: mitologiji (*Eluveitie* - keltska mitologija, *Finntroll* - nordijska mitologija), povijesti (*Falconer*), prirodi (*Agalloch*), fokusu na porive (*Korpiklaani* - alkohol), paganizmu (*Eluveitie*).

S obzirom na vokalne elemente *folk metala*, navode se sljedeće kategorije:

- “*spine-chilling death shrieks*“ (*Finntroll*) – užasavajući mrtvački krikovi
- *black metal rasps* (*Skyfroger*) – “rašpa“ u *black metal* glazbi (grubi, duboki vokali)
- “*clean singing*“ (*Mägo de Oz*) – čisti vokal bez izobličenja, normalno pjevanje¹⁰

Naime, najčešće je riječ o čistim vokalima u kombinaciji s drugim ekstremnim vokalima poput ožkanja kod *Korpiklaana* ili zorskog pjevanja kod *Arkone*, *Eluveitie*, *Turisas* i *Orphaned Land* benda ili na primjer poput *Falconer* i *Thyrfing* benda koje krase takozvane “*yo-ho-ho*“ *folk* melodije¹¹ tipične za vikinški *metal* stil glazbe. *Folk metal* bendovi imaju najčešće po šest ili više članova, a za njegovu karakterističnost i

⁹ „It was always my heartfelt dream to see the energy of Metal music mixed with elements from more traditional styles.“ (prijevodi potječu od autorice)

¹⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/Folk_metal (pregledano: 15. lipnja 2020.)

¹¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Folk_metal (pregledano 01. srpnja 2020.)

raznovrsnost kaže Richard Peterson: „...“folk“ je bio poželjan iz nekoliko razloga. Ova bi se kratka riječ mogla višeznačno koristiti za uključivanje različitih glazbenih vrsta od pučke glazbe do filmskih vesterna i od honky-tonk glazbe do country gospela.“¹² (1997: 198).

Važnost novonastalog stila glazbe kao *folk metal* glazbe utvrdit ćemo u slijedećim ulomcima, pri čemu će nam pomoći primjeri slijedećih bendova: *Eluveitie*, *Korpiklaani* i *Myrath*.

¹² „...“folk“ was desirable for several reasons. This one short word could be used elastically to include diverse varieties of music from blue-grass to movie western rouds, and from honky-tonk to country gospel.“

3. *Eluveitie*

Slika 2. *Eluveitie band*¹³

Eluveitie je ime *folk metal* benda iz Zuricha (Švicarska) oformljenoga 2002. godine pod vodstvom Chrigela Glanzmanna. Broj članova se konstantno mijenjao te tako su se unosile i promjene u glazbi, instrumentima i vokalnim izvedbama pjesama. Promjene su posebice su vidljive u pjesmama gdje vokalno ili instrumentalno gostuju glazbenici i pjevači koji nisu članovi benda. Trenutno je samo devet stalnih članova benda od kojih svatko ima svoju određenu ulogu:

- Chrigel Glanzmann – 'grubi' vokal, mandolina, frula, flauta, gajde, akustična gitara, *bodhrán* (irski bubanj), harfa, sitar, svirala, usna harmonika
- Kay Brem – bas gitara
- Rafael Salzmann – električna gitara
- Nicole Ansperger – violina, viola, prateći vokal
- Matteo Sisti – škotske gajde, irska frula
- Jonas Wolf – ritam gitara
- Alain Ackermann – bubnjevi
- Michalina Malisz – *hurdy-gurdy*
- Fabienne Erni – čisti melodični vokal, keltska harfa

¹³ URL: shorturl.at/oquDJ (20. lipnja 2019.)

Slika 3. Bodhrán ili irski bubanj¹⁴
timpan¹⁵

Slika 4. Hammered Dulcimer ili

Slika 5. keltska harfa¹⁶

Slika 6. hurdy gurdy¹⁷

Slika 7. irski buzuki¹⁸

Slika 8. irska frula¹⁹

¹⁴ URL: shorturl.at/pF145 (23. lipnja 2019.)

¹⁵ URL: shorturl.at/bqrGK (23. lipnja 2019.)

¹⁶ URL: shorturl.at/cAEP9 (23. lipnja 2019.)

¹⁷ URL: shorturl.at/cAEP9 (23. lipnja 2019.)

¹⁸ URL: shorturl.at/hqxEJ (23. lipnja 2019.)

¹⁹ URL: shorturl.at/aklBJ (15. srpnja 2019.)

Chrigel Glanzmann prvotno je imao na umu projekt povezanosti melodičnog *death metala* poznatog iz “goteborške škole”²⁰ i starih narodnih melodija poznatih pod nazivom „New Wave Of Folk Metal”²¹. Iz projekta novog vala *folk metal* glazbe posve je slučajno nastao bend pod nazivom *Eluveitie* koji proizvodi novi glazbeni spoj stare keltske narodne tradicijske melodične glazbe modernog *death metala*. Naime, *Eluveitie* nije začetnik *folk metala* niti prvi bend koji je započeo novi val narodne glazbe ukomponirane s *death* i *heavy metalom*, već je započeo popularizaciju i veliko zanimanje za *folk metal*. Bend je dobio ime prema etruščanskom natpisu *eluveitie* kojeg se interpretira kao etruščanski oblik keltskog (*h*)*elvetios* (“*the Helvetian*”). Natpis se nalazio na brodu Mantua, 300 godina prije Krista. Kako se pretpostavlja, naziv se odnosio na čovjeka helvetskog podrijetla koji je živio u Mantovi.²² Kao što i Meri Tadić, nekadašnja članica benda hrvatskih korijenja kaže: „riječ *eluveitie* dolazi iz starog helvetskog jezika, a znači ‘ja sam Helvećanin’. Naime, Helvećani su bili keltsko pleme, ‘praočevi’ današnje Švicarske, odnosno narod koji je davno živio na prostoru te srednjeeuropske države.”²³

Navedeni *folk metal* sastav pri izradi *folk metal* glazbe koristi tradicijske instrumente poput: *hurdy-gurdy*, violine, gajde, flaute, harmonike, harfe, timpani, pan flaute – *pipe* (frula) i drugih tradicijskih instrumenata s vokalnim dionicama melodične *death metal* i *heavy metal* glazbe, i instrumentima karakterističnima za takvu vrstu glazbe, poput električne i bas gitare i bubnjeva. *Death metal* glazbu karakterizira sporija, ali teška glazba kojoj težinu daju gitarski *riffovi* i solo dionice električne gitare s *groove* vokalnim dionicama koje se karakteriziraju kao vrištanje ili vrlo bučno pjevanje. Međutim, kako je *death metal* podvrsta *heavy metala*, on označava i blage, visoke, čiste melodične vokalne dionice. Uz tu glazbu dodaju poganske elemente kroz tekstove pjesama na galskom²⁴ i engleskom jeziku. Osim keltske kulture, *Eluveitie* promovira keltsku povijest i mitologiju kroz tekstove pjesama, tradicijske instrumente i tradicijske načine pjevanja, kao i kroz rekvizite i performans na pozornici. Izvore iz kojih crpe inspiraciju su veoma različiti

²⁰ 90-ih godina 20. stoljeća žanr *death metal* nastao je u Gothenburgu, u Švedskoj gdje je postigao veliku popularnost.

²¹ Studijski projekt stvaranja glazbene fuzije tradicijske i metal glazbe.

²² Palazzo Ducale. *Gli Etruschi a nord del Po: Mantova*. Galleria dell'Estivale. 21. 9. 1986-12. 1. 1987, Volume 2, str. 1989 - 235

²³ <https://www.muzika.hr/meri-eluveitie-u-metal-bend-sam-upala-sasvim-slucajno/> (pregledano: 28. kolovoza 2020.)

²⁴ <https://www.ethnologue.com/subgroups/celtic> (pregledano: 20. veljače 2021.)

izvori tradicijskih melodija među kojima se nalaze i narodne irske pjesme kao što je to vidljivo i iz intervjua:

„Kada si prvi puta započeo s Eluveitiom, kako si odlučio koje tradicijske instrumente želiš u bendu? Jesi li rekao samo, “Napravit ću popis svih instrumenata korištenih u Keltskoj glazbi i staviti ih sve u bend?”

Chrigel: Da, zapravo, bilo je tako nekako! Naš temeljni fokus nije bio Irska glazba ili tako nešto, već jaka keltska glazba, iz Galicije, ili Britanije, ili Irske, ili Škotske, ili iz j***** Švicarske! *smijeh* Tako da je bilo jasno od početka koji instrumenti će se koristiti. I ja sam oduvijek želio harfu, i jako sam sretan sada što Fabienne svira j***** harfu!²⁵

Tako kroz pjesme evociraju bogove iz galske mitologije i druge bogove što je vidljivo u njihovom novijem albumu *Evocation II: Pantheon*. Samim tim stvaraju i iznose svoju interpretacija keltske mitologije reprezentiranjem bitki i molitvi što je potvrđeno iz intervjua:

„Oni od nas koji smo imali sreću da prisustvujemo jednoj od izvedbi "Das Zelt" prošle godine, čuli smo prvi singl iz *Evocation II: "Grannus."* Ako se ne varam, prva pjesma u toj pjesmi bila je ona koju ste prije mnogo godina također koristili u "Slanias pjesmi" - mislim da se zove "Humours of Tullycrine." Jeste li imali tematski razlog za ponovno korištenje te melodije?

Chrigel: Mitološki su svi keltski bogovi predstavljeni na Evokaciji II; svaki je zapis posvećen određenom bogu. Sva su ta božanstva na neki način povezana s temom jedne ili više starih Eluveitie pjesama. Dok smo radili na pjesmama za *Evocation II*, imali smo ideju pozabaviti se ovom temom i te odnose izraziti glazbeno. Na svakom tragu novog albuma nalazi se nešto iz starih pjesmama. Da vam dam primjer: bog Ogmios igra presudnu ulogu na otoku Mona. Pjesma "Inis Mona" očito nije o Ogmiosu; nema ništa o Ogmiosu u tekstovima. Ali mitološki je Ogmios duboko

²⁵ <http://metal-exposure.com/interviews/eluveitie-interview-it-feels-like-an-indian-summer/> (pregledano: 01. rujna 2020.)

„When you first started Eluveitie, how did you decide which folk instruments you wanted in the band? Did you just say, “Let me make a list of all the instruments used in Celtic music and put them all in the band!”

Chrigel: Yes, actually, it was kind of like that! Our main focus wasn't Irish music or something, but strong Celtic music, be it from Galicia, or Brittany, or Ireland, or Scotland, or even fucking Switzerland! *laughs* So it was very clear from the start which instruments would be there. And I always wanted the harp, and I'm so happy now that Fabienne plays the fucking harp!“

povezan s otokom Mona. Veza s našom novom pjesmom "Ogmios" prilično je očita - koristi zbornu melodiju "Inis Mona" [bretonska pjesma "Tri Martolod"]. Ali u mnogim drugim pjesmama na Evocation II, veza sa starim pjesmama Eluveitie mnogo je skrivenija - samo neki sitni detalji koje treba otkriti.²⁶

Što se tiče načina izvođenja pjesme, tj. načina pjevanja, za primjer je uzeta pjesma *Inis Mona* iz 2008. godine u usporedbi s tradicijskom pjesmom *Tri Martolod* iz 18. stoljeća i njihovi tekstovi. Slušajući obje pjesme može se zaključiti da su vrlo slične s obzirom na melodijsku liniju, korištenje određenih instrumenata, ali i sadržajem, odnosno, povijesnim i folklornim temama što je vidljivo iz tekstova pjesama:

Inis Mona

*I close my eyes, Inis Mona
And reminisce of those palmy days
I moon o'er you, Inis Mona
As long as I breathe, I'll call you my home

20 years I have walked your barrows
Years of emulous youth
I followed the path of the wise*

Bretonski:

*Tri martolod yaouank tra la la la digatra
Tri martolod yaouank o vonet da veajiñ
O vonet da veajiñ ge, o vonet da veajiñ²⁷*

²⁶ <http://metal-exposure.com/interviews/eluveitie-interview-it-feels-like-an-indian-summer/> (pregledano: 01. rujna 2020.)

Those of us who were lucky enough to attend one of the "Das Zelt" shows last year got to hear the first single from Evocation II: "Grannus." If I'm not mistaken, the first tune in that song was one you also used in "Slánias Song" many years ago – I think it's called "Humours of Tullycrine." Did you have a thematic reason for reusing that tune?

Chrigel: Mythologically, all the Celtic gods are represented on Evocation II; each track is dedicated to a specific god. All of these deities are connected to the subject matter of one or more old Eluveitie songs in some way. While we were working on the songs for Evocation II, we had the idea that we could pick up on this theme and express these relationships musically. Now, on every track of the new album, there's something from an old Eluveitie song. To give you an example: the god Ogmios plays a crucial role on the Isle of Mona. The song "Inis Mona" obviously isn't about Ogmios; there's nothing about Ogmios in the lyrics. But mythologically, Ogmios is deeply connected with the Isle of Mona. The connection to our new song, "Ogmios," is rather obvious – it uses the chorus melody of "Inis Mona" [Breton song "Tri Martolod"]. But in many other songs on Evocation II, the connection to old Eluveitie songs is much more hidden – just some tiny details to discover."

²⁷ <https://lyricstranslate.com/en/tri-martolod-three-young-sailors.html> (pregledano: 03. rujna 2020.)

Pjesma *Inis Mona* nalazi se na albumu *Pagan Fire* iz 2008. godine. Prema nazivu pjesme *Inis Mona* ime je otočića za kojeg se pretpostavlja da je današnji otok Anglesey. Ime *Ynys Môn* britanskog je podrijetla i prvi je put zabilježeno za rimskog perioda (na latinskom jeziku) na sjeveru Walesa. Na današnjem otoku Anglesey osnovana je druidska škola Kelta koja je bila od važnosti za obrazovanje i religijsko oblikovanje života kelta. Naime, Anglesey je najduže zadržao utjecaj keltske religije sve do rimske invazije koja je uništila starosjedilačke običaje starih Kelta – *druida*.²⁸

Kao što i sam tekst pjesme govori, riječ je o starom i uglednom galskom *druidu* koji zadovoljno razmišlja o svom životu u kojemu je služio kao mudri savjetnik, pravnik, znanstvenik, liječnik i učitelj. On promišlja o svojih dvadeset godina druidskog učenja koje mu je oblikovalo život u religijskom i filozofskom smislu. Spot navedene pjesme evocira na keltski identitet i vraćanje korijenima, tj. druidima u ovom slučaju. Pozadina spota je crna kako bi se efektivno stvorio doživljaj kao da ste na njihovom koncertu jer su u prvi plan stavljeni tradicijski instrumenti poput *hurdy-gurdy*, flaute, gajde, violina s instrumentima uobičajenim za *metal*-glazbu: ritam gitara, električna gitara, *bass* gitara i bubnjevi te hrapavi, muški glas koji *grovlanjem*²⁹ daje težinu i notu ozbiljnosti. Krupni je kadar stavljen na svakog pojedinog člana tijekom sviranja i time se stvara poveznica s kadrovima u prirodi gdje se prikazuje brod, tri mornara, jezero i dječak koji je u periodu učenja svog životnog poziva da postane druid prema keltskoj tradiciji. Spot također reprezentira učenje, predaju tradicije i tradicijskog učenja u dva kadra. Prvi je kadar predaja pločice s tradicijskim natpisom malenom dječaku koji uči keltski identitet druida i tradicijsko učenje, dok drugi kadar (koji se pokazuje nešto kasnije u spotu) čini otvaranje vrata prema otvorenom jezeru što nam također reprezentira već naučeno znanje s osjećajem slobode i spremnošću na upotrebu prethodno naučenog znanja. Refleksivnu notu ovoga spota čini reprezentacija keltskog identiteta sačuvanog u pisanom i uglazbljenom obliku. Što se tiče izvedbe, glazbeno je kopija tradicijske bretonske pjesme *Tri Martolod* iz 18. stoljeća što je potvrđeno i u prijašnjem citatu iz intervjua.

Prijevod na hrvatski (posredno s engleskog jezika):

Tri su mlada mornara otputovala

Putem jakog vjetra poslani su u Newfoundland

U okolici Meilh-ar-Werna (mlin na močvari) postavili su sidra

A unutar tog mlina bila je sluškinja

I pitala me gdje su nam uobičajeni susjedi

U Nantesu na tržištu odabran je naš uobičajeni krug

²⁸ <https://www.eyeofthepsychic.com/anglesey/> (pregledano: 01. rujna 2020.)

²⁹ Grubo grleno pjevanje, režanje.

Pjesmu *Tri Martolod* o tri mlada mornara koji kreću u plovidbu prvi je popularizirao i njome se proslavio poznati bretonski harfist Alan Stivell 1970. godine. Tematski je ova pjesma važna jer su Bretonci bili najbolji francuski pomorci.³⁰ Što se tiče same glazbe, kružnog je oblika, tj. pripada *rondeau* koji je često orkestralni ili solistički stavak vokalno-instrumentalnih baroknih i klasičnih opera. Rondo označava prepoznatljiva tema koja se ponavlja (kao u navedenom primjeru) najmanje tri puta ili više u osnovnom tonalitetu, moguće s varijacijama u cijelosti ili skraćeno.³¹ Izvedba Alana Stivella je solistička na keltskoj harfi, a ponekad u modernijoj interpretaciji uz varijaciju s harmonikom i bubnjevima.

Iako su različiti izvori tradicijskih narodnih melodija, a samim tim irske i keltske pjesme, glazbeni je izričaj srednjovjekovlja vidljiv u modernoj *death metal* interpretaciji s elementima tradicijskih instrumenata. Iako zamjećujemo razliku u instrumentalnoj izvedbi, melodijski i tematski je ostala ista i govori o istim povijesnim događanjima čime se reprezentira stari keltski identitet.

³⁰ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9440> (pregledano 05. rujna 2020.)

³¹ <https://hr.izzi.digital/DOS/17968/18034.html> (pregledano: 05. rujna 2020.)

4. *Korpiklaani*

Slika 9. *Korpiklaani* bend³²

Korpiklaani je *folk metal band* iz mjesta Lahti (Finska) nastao 2003. godine. Bave se tradicijskom *folk* glazbom uključujući finsku i englesku mitologiju u svoje tekstove pjesama.³³ Prvotni naziva bio je *Shamaani Duo* (1993. godine) ili *Shaman* (1997. godine) zbog povratka tradiciji, tj. vraćanje narodnim običajima plemena Sami. Samo ime označava šumu, čistinu, tj. nordijskog šumara³⁴ što je vidljivo iz njihovih izgleda: seoska odjeća upotpunjena sa šeširima, duga kosa i obrasle brade. Nadalje, poveznica je vidljiva u spotovima koji su snimani većinom u prirodi, preciznije šumama. Promjena imena označila je i promjenu instrumenata, tj. zamjena klavijatura s tradicijskim instrumentima poput violine i harmonike, a također i načinom pjevanja gdje je *yoik* ili *joik* zamijenjen čistim vokalima ili *grovljanjem* (tipičnim za *metal*-glazbu). Što se tiče jezika, finski je zamijenjen engleskim, ali ne u potpunosti jer se pojavljuju pjesme na finskom na novijim albumima. *Korpiklaani* nazivaju se još i *happy folk metal* jer kako Jarkko Aaltonen kaže u jednom intervjuu: „...problem je što nas ne shvaćaju kao ozbiljan *metal* bend jer mora

³² URL: shorturl.at/FRX03 (30. siječnja 2020.)

³³ https://korpiklaani.com/?page_id=15 (pregledano: 06. rujna 2020.)

³⁴ https://web.archive.org/web/20080320233707/http://www.maelstrom.nu/ezine/interview_iss37_193.php (pregledano: 06. rujna 2020.)

da je s nama nešto loše jer se činimo smiješnima, stalno se smijemo i zabavljamo...“³⁵
Navedeno potvrđuju i tekstovi njihovih pjesama koji su povezani sa zabavama i alkoholom, prepuni rime i lako pamtljivi zbog privlačnih stihova što će biti vidljivo iz interpretacije jednog video spota i dijelova teksta pjesme:

Beer Beer

*From evening to morning
And morning to evening
I wanna drink
Cause that's what I am
Beer, beer
I want beer
From beer I get really drunk*

*For beer I'm working
For beer I'm fighting
For beer I'll do
Whatever I have to*

Pjesma *Beer Beer* nalazi se na albumu *Voice of Wildness* i nastala je 2005. godine. Osvrnuvši se na video spot navedene pjesme zamjećujemo kako nam se reprezentira život benda od buđenja zvukovima pijetla do putovanja, koncerata, neprestanog smijeha i zabave. Pjesma je napisana u svrhu zabave s naglaskom na ubrzani ritam sa stalnim ponavljanjima jednostavnog teksta uz teške gitarske dionice koje daju težinu i buntovnost pjesmi. Uz oštri, hrapavi i duboki vokal važne su dionice violine koje nas podsjećaju na seoske domaće zabave uz glazbu. Radi popularnosti i jednostavnosti ova je pjesma prerađena na mnoštvo jezika, pa je stoga i bivša članica *Eluveitia* Meri Tadić, podrijetlom Hrvatica iz Švicarske napravila hrvatsku inačicu te pjesme snimljenu s Korpiklaanima što je vidljivo u nastavku:

³⁵ https://www.youtube.com/watch?v=aP_W8mW1UF8 (pregledano: 06. rujna 2020.)

Slika 10. Meri Tadić³⁶

Pivo Pivo (sa Meri Tadić)

*Pivo Pivo
Daj nam pivo
Da se jako opijemo
Pivo Pivo
Daj nam pivo
Da se total razbijemo*

Od Finske i tradicijskog plemena, došli smo do alkohola, zabave i smijeha, a također smo od njih dobili i pjesmu na hrvatskom. S obzirom na to da su često koncerti *Eluveitia* i *Korpiklaana* bili zajednički, evo kako Meri to pojašnjava: „Tijekom mog perioda u Eluveituu, ja sam zapravo sudjelovala u brojnim i nezaboravnim 'pivskim avanturama' s dečkima iz Korpiklaania i kao što i sama volim pivo, činilo se to savršenim prilikom da platim račune i malo više se zabavim. 😊“³⁷

³⁶ URL: shorturl.at/gnxQT (12. travnja 2020.)

³⁷ <https://www.therockpit.net/2019/korpiklaani-unveil-lyric-video-for-pivo-pivo-featuring-ex-eluveities-meri-tadic/> (Pregledano: 30. kolovoza 2020.)

„Meri states, “During my time with ELUVEITIE, I actually participated in numerous and unforgettable ‘beer adventures’ with the guys in KORPIKLAANI and as I do like beer, this seemed like a perfect opportunity to pay my dues and have some more fun. ;-).“

5. Myrath

Slika 11. *Myrath*³⁸

Myrath je tuniški progresivni *metal* bend nastao 2001. godine. Njihovo ime u prijevodu s arapskog označava *Legacy*, tj. ostavštinu.³⁹ Važnost ovog benda jest u njegovoj glazbenoj fuziji arapske i bliskoistočne glazbe te s druge strane *metal* glazbe. Ta upotpunjenost, melodičnost i simfoničnost daje jedan potpuno novi pogled na modernu glazbu *folk metal* žanra, kao što i oni sami kažu u jednom intervjuu: „Mi smo već pokušali ubaciti naš identitet u našu glazbu u prijašnjim albumima, ali nismo pronašli svoj stil još, te smo s ovim albumom stvorili novi žanr: blazing desert metal.“⁴⁰

Simbol koji označava ovaj bend i koji se pojavljuje na svim albumima jest znak koji označava dvije suprotnosti, a to su rat i mir, bolje rečeno kontrast rata i mira, tj. prikaz realnog u ovom svijetu. Maslinova grančica s gornje lijeve strane simbol je mira i

³⁸ URL: shorturl.at/mpPXZ (03. studenoga 2020.)

³⁹ <https://www.myrath.com> (Pregledano: 10. listopada 2020.)

⁴⁰ <http://tuonelamagazine.com/interview-with-myrath/> (Pregledano: 10. listopada 2020.)

„We already tried to put our own identity into our music in the previous albums, but we didn't really found our style yet, so with this album we created a new genre: blazing desert metal.“

prijateljstva (simbol Tunisa) koji je također u antičko vrijeme za Grčku označavalo isto što i danas za Tunis. S druge pak strane, dolje desno se nalazi tenk koji simbolizira mračnu stranu stvarnosti (terorizam, rat, mržnja i nesigurnost).⁴¹ Stalna borba dobra i zla posebno je istaknuta pričom u spotu za pjesmu *Dance* koja govori o sirijskom plesaču koji pleše za slobodu i protiv zla, za slobodu života, što je također vidljivo i opisano na slijedećoj slici:

Slika 12. simbol Myratha⁴²

Zbog posebnosti *folk* glazbe se ovaj bend svrstava i pod orijentalni *metal*. Autentičnim spojem arapskog vokala s teškim progresivnim i *power metalom* proizveli su novi, egzotični zvuk. Taj egzotični vokal koji seže od arapskih dionica i melodija sa svojim *vibratom* do čistog metal vokala specifičnog za *heavy/power metal* je karakteristika koja ih izdvaja od ostalih *folk metal* bendova. Osim specifičnog *folk oriental metal* vokala, bend također koristi i tradicijske instrumente poput klavijatura, violine, *dofa* (perzijski i kurdski bubanj), *mezoueda* (vrsta gajdi) i *darbuka* (egipatski bubanj). Ovaj se bend zbog svoje egzotičnosti razlikuje od ostalih bendova i svojim performansima gdje ugošćuju trbušne plesačice i time upotpunjuju svoju koncertnu

⁴¹ <https://www.facebook.com/myrathband/photos/a.10151354311909966/10158681722284966/>
(pregledano: 11. studenog 2020.)

⁴² URL: <https://www.facebook.com/myrathband/photos/a.10151354311909966/10158681722284966/>
(05. studenog 2020.)

izvedbu. Tekstovi pjesama su većinom na engleskom jeziku, ali pronalazimo i dijelove pjesama na arapskom jeziku kao npr. pjesma *Forever and a Day*, koja je cijela na arapskom jeziku, a govori o današnjem društvu, ljubavi, nadama, strahovima, prijevarama i obmanama, kao što je vidljivo i iz dijela teksta navedene pjesme koja govori o neprolaznosti, vječnosti života i ljubavi:

تعدى ال عمر اليوم وصرت لغير
تصورتك راهو مبريقين ين هار
فى احضرتك اباع عيش يى ماص غير
ضلت فرحى فمته فى وس طال دار

*Guiding me, showing me the way
Always glowing inside, forever and a day*

قول يهاب ان طيرب جناحى
ن لهى ال ايجن كل هار غام
لويوم واح تغيب لى يى
القلب ان انك فى ا حال م

*I will burn each part of my soul
Just to feel your warmth in this cold.
Shivering, my fingers touched your hands
No sign of life I didn't understand.⁴³*

Naime, kao što je već navedeno o performansima na koncertima koji su također specifični za ovaj bend, tako i u video spotu za pjesmu *Believer* se u jednom dijelu pojavljuje skupina žena koje nose *burku*, tradicijski ženski arapski odjevni predmet koji im pokriva lice i tijelo te sviraju violine, a u drugom su dijelu prikazane trbušne plesačice kako plešu na ritmove arapske tradicijske glazbe.

⁴³<https://www.google.com/search?client=opera&q=forever+and+a+day+myrath&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8> (pregledano: 12. studenog 2020.)

Prijevod na hrvatski (posredno s engleskog jezika):
Vodeći me, pokazujući mi put
Uvijek blista iznutra, jako dugo

Spaliti ću svaki dio svoje duše
Samo da osjetim tvoju toplinu na ovoj hladnoći.
Drhteći, moji su prsti dodirnuli tvoje ruke
Ni traga životu koji nisam razumio.

Slika 13. Žene u *burkama* sviraju violine⁴⁴

Slika 14. Scena s trbušnim plesačicama⁴⁵

Tekst pjesme je na engleskom jeziku i s arapskim dijelovima, a pjesma tematizira strah, želju za odustajanjem, ali i vjeru, kao što je to vidljivo iz citata jednog članka:

„Trudimo se biti pozitivni. Pokušavamo se izliječiti glazbom, a to također pokušavamo i s našim slušateljima. Ta pjesma je himna za one koji dvoje, koji se boje, koji žele odustati, koji pate. To je ono što nas vodi za tu melodiju – vjeruj i nastavi dalje.“⁴⁶

⁴⁴ URL: shorturl.at/hmHY1 (05. studenoga 2020.)

⁴⁵ URL: shorturl.at/xyRS1 (05. studenoga 2020.)

⁴⁶ <https://www.hollywoodsoapbox.com/interview-tunisian-metal-band-myraht-ready-to-endure-the-silence/> (pregledano: 10. listopada 2020.)

„We tend to be positive. We try to heal ourselves with our music, and we try to do the same with those who listen to us. That song is an anthem for those who doubt, who are scared, who want to give up, who suffer. That’s what led us for that tune — believe and carry on.“

6. Analiza diskursa

Fenomen *folk metal* glazbe je upravo taj koji je objedinio ovaj rad u njegovoj različitosti i promjenjivosti. Naime, glazba slijedi promjene, konstantno se mijenja i nailazi nove aspekte, afinitete svojih glazbenika i vremena u kojem se stvara. Takva raznolikost (od instrumenata i tradicije do kulture i identiteta) vidljiva je u tekstovima pjesama, performansima, glazbenim izričajima i samim koncertnim izvedbama. Promjene su nužne i važne zbog razvoja i napretka, dinamičnosti i širenja okvira, kao što smo vidjeli u slučaju bendova *Eluveitie* koji svoju glazbu temelji na moderne rekonstrukcije keltske (bretonske) pučke glazbe iz 18. stoljeća s tradicionalnim keltskim tradicijskim instrumentima, potom kod *Korpikaana* koji na veseo i plesan način sviraju i pjevaju o alkoholu te kod u egzotičnosti *Myratha*. Navedeni bendovi pripadaju *folk metalu*, iako su različiti u podvrstama navedenog žanra. Nadalje, imaju zajedničku crtu u načinu prezentacije vlastite kulturne specifičnosti unutar *folk metala*. Detaljno promatrajući u usporedbi jedni s drugima su različiti po izboru instrumenata, načinu pjevanja, tematici i afinitetima. Bez obzira na različitost i specifičnost, sa svrhom prikazivanja promjene i prilagodbe tradicije kako bi se u novim okolnostima zaštitila prepoznatljivost kulturnih izričaja, s aspekta metodologije vidljivo je kako je princip istraživanja primjenjiv na sve *folk metal* bendove i svu njihovu glazbu.

Fenomen *folk metala* je toliko opsežan da seže od težnji prema starinama do mitologije i egzotičnosti. Stoga, promjena označava razvoj koji konstantno prate glazbu kroz povijest. To je vidljivo kod svih bendova koji su svoje početke zabilježili u rock i metal glazbi, a tek se naknadno upustili u avanturu s *folk* elementima kojemu duguju svoju popularnost i uspješnost do danas. Zaključujemo kako se afiniteti publike i modernog društva neprestano mijenjaju, a samim time raste i potražnja za novim glazbenim krugovima.

Naime, kada se govori o stalnoj promijeni, pri tome mislimo i na pojam tradicije koji nije fiksiran već je promjenjiv, u konstantnom je pokretu te je prilagodljiv potrebama svakodnevnog života određene zajednice. Tradicija kao fiksiran pojam je zabluda jer i samim glazbenicima nije u cilju reproducirati glazbu iz prošlosti u obliku muzejskih primjeraka već im je u cilju promocija određenog oblika ili prakse iz prošlosti. Takva promjena je vidljiva u diskursu preporoda kojeg se u knjizi *The Oxford handbook of music revival* definira kao oživljavanje koje je uvijek motivirano nezadovoljstvo nekim

aspektom sadašnjosti i željom da se izvrši neka vrsta kulturnih promjena (2014: 4). Kao što potvrđuje i Torfing: „poredak kojega je diskurs u nekom trenutku stvorio nije stabilne strukture, već je nestabilan sustav konstantno podložan političkom narušavanju ili restrukturiranju konteksta diskursa u određenom vremenu kroz povijest.“⁴⁷ (2005: 14). Naime, u diskursu preporoda kao oživljavanja ili vraćanja u život, nailazimo na prijenos glazbenih elemenata iz prošlosti u sadašnjost prilikom čega uviđamo kako glazbenici na taj način održavaju kontinuitet s prošlošću određene kulturne skupine, samo na moderniji način. Na taj način se stvaraju potomci, a proces se zove rekontekstualizacija putem koje dolazimo do raznih kreativnih transformacija oživljavanja tradicijske glazbe, bilo vremenske, socijalne i/ili zemljopisne. Naime, pitanje kulturne legitimizacije koje se nadovezuje na rekontekstualizaciju odnosi se na pitanje autentičnosti i njene prihvaćenosti od strane drugih kako bi se određena vrsta glazbe bila prihvaćena i legitimirana kao nositelj kulture. Stoga, širenjem granica oživljene glazbe, razvijaju se nove metode za prijenos i promociju na način prodaje ulaznica, organiziranjem koncerata, natjecanja, festivala, medijske distribucije i produkcije. Takva komercijalna glazba uspješno pomiče svoje granice u sadašnjosti, putem interneta i društvenih mreža što se tiče vjernih obožavatelja do festivala i izloženosti glazbenika novim utjecajima drugih glazbenika i glazbenih vrsta. Transformacijama se dolazi do inovacija i novih metoda izvedbe glazbe. Komercijalizacijom glazbe napravljen je pomak od tradicije i prošlosti čime se glazbenici oživljene glazbe postavljaju kao novi ambasadori kulture (i nova supkultura). Zaključujemo kako je preporod novi oblik kulturne produkcije, a čin oživljavanja prošlosti pri tome je korišten za potrebe sadašnjosti kao važni ponavljajući kulturni fenomen gdje se oživljavaju samo određeni aspekti kulture.

⁴⁷ „...the formative order of discourse is not a stable self-reproducing structure, but a precarious system, which is constantly subjected to political attempts to undermine and/or restructure the discursive context in the course of history.“

7. Zaključak

Na temelju istražene literature, brojnih intervjuja, portala i članaka, osobnih dojmova i iskustava, zaključujem kako *folk metal* glazba bez obzira na svoju etničku, geografsku, kulturološku i tradicijsku različitost nosi fenomen *folka* zbog elemenata koji su slični i primjenjivi kod svih *folk metal* žanrova. Naime, moglo bi se reći kako je folk metal glazba dio modernog folklora zbog reprezentacije povijesti i tradicije. Na taj način, glazbenici koji stvaraju takvu glazbu u današnjici su moderni nositelji kulture jer pojam tradicije je prilagodljiv modernom dobu. Time dobivamo tradiciju modernog doba.

Ovaj rad o *folk metal* glazbi ističe raznolikost i promjenu *folk metal* glazbe. *Folk metal* nam kao vrsta glazbe daje interpretaciju zaštite tradicije, običaja, kulture, identiteta, rituala i povijesti. Prenošenjem te kulture danas, uz same činjenice u literaturi i intervjuima, imamo i na razne načine opjevane stihove koji nam to potvrđuju. Takva vrsta glazbe popularna je među mladima, a svoju uspješnost duguje modernom dobu, globalnoj mreži interneta, velikoj dostupnosti i brzom širenju novih informacija gdje je sve dostupno odmah i svima.

Kao što smo vidjeli, *folk metal* je nastao iz heavy metal glazbe, a nova kulturna paradigma nastala *rock 'n' roll* revolucijom, promijenila je politički i glazbeno-industrijski aspekt na tradicijske instrumente gdje 1970-ih započinje rasti interes za *folk* glazbu uvidjevši komercijalni potencijal folklornih sastava. Ta povijesna prekretnica u interesu za *folk* glazbu nastavila se sve do 1990-ih kada dolazi do različitih varijacija *folk* glazbe s *metal* glazbom prikazanom kroz bendove *Eluveitie*, *Korpiklaani* i *Myrath*. Prikazana je keltska kultura kod *Eluveitia*, finska kultura kod *Korpikaana* te egzotičnost arapskog *Myratha*. U tolikoj različitosti tradicijskih elemenata i kulturnih izričaja, uviđamo specifičnost, autohtonost i jedinstvenost prikazivanja istih u modernom dobu glazbe koje objedinjuje *folk metal*.

Iako je autoetnografija jedan od pristupa istraživanju ove tematike odabran iz mojih vlastitih afiniteta prema *folk metal* glazbi, smatram da glazba sama po sebi ujedinjuje istinske vrijednosti života nekada i sada. Moja je prvotna motivacija bila širina i inovativnost teme kroz društvo, društvene i povijesne promjene kroz diskurs preporoda (*folk metal*) glazbe. To je vidljivo u primjeru *heavy metal* glazbe koja

prethodi *folk metal* žanru te kao takva u nekoliko navrata kroz povijest proživljava svoju popularnost i procvat bez obzira što se nalazi na margini društva.

8. Literatura

- Abercrombie, N., Hill, S. i Turner, B. S. (2008), *Rječnik sociologije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Ansambl narodnih plesova i pjesama Hrvatske Lado. (2009), *Lado Hrvatsko nacionalno blago 1949. – 2009*. Zagreb: Školska knjiga.
- Arnett, J. (1993), *In Qualitative Sociology*. Springer Netherlands, 16(4): 423-443
- Ballard, M. E., Dobson, A. R. i Bazzini, D. G. (1999), *Genre of music and lyrical content: expectation effects*. Journal of Genetic Psychology, 160(4): 476-488.
- Bangs, L., Suter, P. & Co. (1988), *Heavy metal 1966-1984*. Beograd: Štampa „GRAFOPLAST“.
- Belaj, V. (1998), *Hod kroz godinu*. Zagreb: Golden marketing.
- Belaj, V. (2014), *Sveti trokut: topografija hrvatske mitologije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Bithell, C., Hill, J. (2014), *Oxford Handbook of music revival*. New York: Oxford University Press.
- Bohman, P. V. (2004), *The Music of European Nationalism. Cultural Identity and Modern History*. Santa Barbara, California: ABC CLIO.
- Carek, R. (2004), *Nematerijalna kulturna baština: UNESCO i njegova uloga*. Informatica museologica. 35(3-4).
- Christe, I. (2008), *Urlik zvijeri: Potpuna povijest heavy metala*. Zagreb: Naklada Levak d.o.o.
- Ducale, P. (1986-1987), *Gli Etruschi a nord del Po: Mantova*. Galleria dell'Estivale. 2(1)
- Đurin, S. (2017), *O poststrukturalističkoj teoriji diskursa kroz raspravu o uvođenju pojma 'brak' u hrvatski sustav*. Zagreb: Stud. ethnol. Croat. 29(1): 331-356.
- Filene, B. (2000), *Romancing the FOLK. Public Memory & American Roots Music*. The University of North Carolina Press. Chapel Hill & London.
- Fiske, John. 2003. *Popularna ekonomija*. Hrvatski filmski ljetopis 9(36): 206–214.
- Gottardi Pavlovsky, A. (2014), *Narodnjaci i turbofolk u Hrvatskoj. Zašto ih (ne) volimo?*. Zagreb: Naklada Ljevak d.o.o.
- Hjelm, T., Kahn-Harris, K. i LeVine, M. (2011), *Heavy metal as controversy and counterculture*. *Popular Music History*. 6 (1-2): 5 – 18.
- Geertz, C. (1973), *The interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books.

- Hameršak, M., Pleše, I., Vukušić, A. (2013), *Proizvodnja baštine: kritičke studije o nematerijalnoj kulturi*. Zagreb: BIBLIOTEKA NOVA ETNOGRAFIJA.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004), *Intangible Heritage as Metacultural Production*. *Museum International* 56/1-2
- Komad, M., Jukić, M. (1995), *Heavy metal enciklopedija*. Zagreb: BIBLIOTEKA LoveSexintelligence. Studio grafičkih ideja.
- Laclau, E. (2000), *Discourse theory and political analysis: identities, hegemonies and social change*, ur. David Howarth, Aletta J. Norval i Yannis Stavrakakis. Manchester: Manchester University Press.
- Laclau, E., Mouffe, C. (1985), *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso.
- Marković, J. (2012), *Pričanja o djetinjstvu. Život priča u svakodnevnoj komunikaciji*. Zagreb: Nova etnografija.
- Mulvany, P. A. (2000), *Reawakening pride once lost. Indigeneity and European folk metal*. A Thesis submitted to the Faculty of Wesleyan University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts. Middletown, Connecticut.
- Murray, T., Evans, C. (2008), *Histories of archaeology. A reader in the History of Archaeology*. Oxford University Press.
- Perasović, B. (2001), *Urbana plemena: sociologija subkultura u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Peterson, R. A. (1997), *Creating Country Music. Fabricating authenticity*. Chicago and London: The University of Chicago Press.
- Potkonjak, S. (2014), *Teren za etnologe početnike*. Zagreb: hed biblioteka.
- Stipčević, E. (1997), *Hrvatska glazba. Povijest hrvatske glazbe do 20. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga.
- Storey, J. (2006), *Cultural Theory and Popular Culture: An Introduction*. United States: Pearson Prentice Hall.
- Širola, B. (1940), *Hrvatska narodna glazba: pregled hrvatske muzikologije*. Zagreb: Mala knjižica matice hrvatske kolo V. – svezak 30., Tisak „tipografije“ d.d.
- Škrbić Alempijević, N., Potkonjak, S., Rubić, T. (2016), *Misliti etnografski. Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo.

Torfinn, J. (2005), *Discourse Theory: Achievements, Arguments, and Challenges*, ur. David Howarth i Jacob Torfinn. New York: Palgrave.

Tschmuck, P. (2006), *Creativity and Innovation in the Music Industry*. Institute of Culture Management and Culture Science, University of Music and Performing Arts Vienna, Austria.

Zebub, B. (8. prosinca, 2009.), *Pagan Metal: A Documentary*. USA.

Weinstein, D. (2000). *Heavy metal : the music and its culture*. New York: Da Capo Press.

Williams, R. (1983), *Keywords*. London: Fontana Paperbacks.

Williams, R. (1998), *Cultural theory and popular culture*. Edinburgh Gate, England: Pearson Education Limited.

9. Web izvori

- URL 1: Jezikoslovac.com, <https://jezikoslovac.com/word/bd5k> (pregledano 05. siječnja 2021.)
- URL 2: Jezikoslovac.com, <https://jezikoslovac.com/word/bd5k> (pregledano: 25. siječnja 2021.)
- URL 4: Jezikoslovac.com, <https://jezikoslovac.com/word/lkog>, pregledano: 05. ožujka 2021.)
- URL 5: Narod.hr, <https://narod.hr/kultura/zasto-se-heavy-metal-povezuje-sa-sotonizmom> (pregledano: 19. siječnja.2021.)
- URL 6: RollingStone.com, <https://www.rollingstone.com/music/music-news/dee-snider-on-pmrc-hearing-i-was-a-public-enemy-71205/> (pregledano: 20.siječnja 2021.)
- URL 7: Studentski.hr, <https://studentski.hr/zabava/zanimljivosti/slusanje-zestoke-glazbe-smiruje> (20.01.2021.)
- URL 8: Wikipedia.org, https://en.wikipedia.org/wiki/Folk_metal (pregledano: 15. lipnja 2020.)
- URL 9: Wikipedia.org, https://en.wikipedia.org/wiki/Folk_metal (pregledano 01. srpnja 2020.)
- URL 10: Muzika.hr, <https://www.muzika.hr/meri-eluveitie-u-metal-bend-sam-upala-sasvim-slucajno/> (pregledano: 28. kolovoza 2020.)
- URL 11: Metal-exposure.com, <http://metal-exposure.com/interviews/eluveitie-interview-it-feels-like-an-indian-summer/> (pregledano: 01. rujna 2020.)
- URL 12: Metal-exposure.com, <http://metal-exposure.com/interviews/eluveitie-interview-it-feels-like-an-indian-summer/> (pregledano: 01. rujna 2020.)
- URL 13: LyricsTranslate.com, <https://lyricstranslate.com/en/tri-martolod-three-young-sailors.html> (pregledano: 03. rujna 2020.)
- URL 14: EyeofthePsychic.com, <https://www.eyeofthepsychic.com/anglesey/> (pregledano: 01. rujna 2020.)
- URL 15: Enciklopedija.hr, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9440> (pregledano 05. rujna 2020.)
- URL 16: IzziDigital.hr, <https://hr.izzi.digital/DOS/17968/18034.html> (pregledano: 05. rujna 2020.)

URL 17: Korpiklaani.com, https://korpiklaani.com/?page_id=15 (pregledano: 06. rujna 2020.)

URL 18: Malestorm.nu,
https://web.archive.org/web/20080320233707/http://www.maelstrom.nu/ezone/intervju_iss37_193.php (pregledano: 06. rujna 2020.)

URL 19: Youtube.com, https://www.youtube.com/watch?v=aP_W8mW1UF8
(pregledano: 06. rujna 2020.)

URL 20: TheRockPit.net, <https://www.therockpit.net/2019/korpiklaani-unveil-lyric-video-for-pivo-pivo-featuring-ex-eluveities-meri-tadic/> (Pregledano: 30. kolovoza 2020.)

URL 24: Katalog.kgz.hr,
<https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchById=10&sort=0&spid0=10&spv0=Romio%2C+Egidio&xm0=1&selectedId=302001992>
(pregledano: 20. rujna 2020.)

URL 27: Youtube.com, <https://www.youtube.com/watch?v=hB8xvxvmzqY>
(pregledano: 22. rujna 2020.)

URL 29: Myrath.com, <https://www.myrath.com> (Pregledano: 10. listopada 2020.)

URL 30: TounelaMagazine.com, <http://tuonelamagazine.com/interview-with-myrath/>
(Pregledano: 10. listopada 2020.)

URL 31: Facebook.com,
<https://www.facebook.com/myrathband/photos/a.10151354311909966/10158681722284966/> (pregledano: 11. studenog 2020.)

URL 32: Google.com,
<https://www.google.com/search?client=opera&q=forever+and+a+day+myrath&sourceid=opera&ie=UTF-8&oe=UTF-8> (pregledano: 12. studenog 2020.)

URL 33: HollywoodSoapBox.com, <https://www.hollywoodsoapbox.com/interview-tunisian-metal-band-myrath-ready-to-endure-the-silence/> (pregledano: 10. listopada 2020.)

10. Popis slika

Slika 1. Publika na koncertu Eluveitie i Korpiklaani 2008. godine

Slika 2. Eluveitie band

Slika 3. Bodhrán ili irski bubanj

Slika 4. hammered Dulcimer ili timpan

Slika 5. keltska harfa

Slika 6. hurdy gurdy

Slika 7. irski buzuki

Slika 8. irska frula

Slika 9. Korpiklaani band

Slika 10. Meri Tadić

Slika 11. Bend Myrath

Slika 12. Simbol Myrath-a

Slika 13. Žene u burkama sviraju violine

Slika 14. Scena s trbušnim plesačicama

11. Popis sugovornika

1. I. O. Neformalni razgovor. (svibanj, 2020., HNK Zadar)

Sugovornik je imenovan inicijalima, a njegovi podaci dostupni su autorici teksta. Radi se o neformalnom razgovoru uživo.